

PRINSIPPROGRAM 2019-2020

Norges Kvinne- og familieforbund

Familien i et samfunn i endring

INNHold

1. VELKOMMEN TIL PRINSIPPROGRAMMET	4
2. KVINNEPOLITIKK	5
1. K&Fs kvinnepolitikk bygger på å fremme likestilling og likeverd.....	5
2. Kvinner og utdanning	5
3. Kvinner og yrkesliv.....	6
4. Kvinner, økonomi og pensjon.....	6
5. Kvinner og helse	7
Svangerskap, fødsel og barsel	7
Sykdom	8
3. FAMILIEPOLITIKK	9
1. Familiens betydning	9
2. Oppvekst	9
2.1 Foreldrerollen	9
2.2 Småbarnsalder og omsorg.....	10
3. Foreldrepermisjon og foreldrepenger	11
4. Skole og utdanning.....	12
4.1 Grunnskolen	12
4.2 Videregående opplæring.....	13
4.3 Omsorg	14
4.4 Barnefamilier og sykdom.....	14
4.5 Omsorg i hjemmet.....	14
4.6 Mennesker med nedsatt funksjonsevne	15
5. Helse	15
5.1 Ernæringsspørsmål i hjem og skole	15
5.2 Barn og ungdom.....	15
5.3 Tannhelse	16
5.4 Helsetilbud til funksjonshemmede, pleietrengende og eldre	16
6. Eldre	17
6.1 Gravferdsstøtte	17
7. Vold og mobbing.....	17
7.1 Familien og vold	18
7.2. Vold i samfunnet – mer omsorg, mindre vold	18
7.3. Mobbing	19
4. FORBRUK, BEREDSKAP, MILJØ OG SAMFUNN	19
4.1.K&Fs forbrukerpolitikk.....	19
4.2.Matvaresikkerhet og – merking	20
4.2.1. Økologisk mat.....	20
4.2.2. Familien og miljø	21

5. Familien og samfunnet	21
5.1. Media og sosiale medier.....	21
5.2. Salg og reklame	22
5.3 Nærmiljøet som arena for vekst og utvikling.....	22
6. Beredskap	23
5. INTERNASJONALT ARBEID – i Norge og utlandet	24
5.1. K&Fs internasjonale arbeid	24
5.2. Internasjonalt arbeid i Norge – Våre nye landskvinner	24
5.3. Internasjonalt engasjement	25
5.4. Trafficking – menneskehandel	26
5.5. Barns klagerett	26

1. VELKOMMEN TIL PRINSIPPROGRAMMET

Prinsippprogrammet er K&Fs ideologiske plattform, der vi presenterer dei sakene vi ser som viktige i utviklinga av eit godt samfunn for kvinner og familie. I komande periode vil vi leggje hovudvekt på

- Familievikar
- Innføring av skulemat over heile landet
- Fødetilbodet – auke utdanning av jordmødrer
- Integreringsarbeid og aktiviteter lokalt

Norges Kvinne- og familieforbund (K&F) har som

Visjon: Anerkjennning av kvinners ulike val gjennom livsfaser. Verdsetting av familien som bærebjelke i utviklinga av et godt samfunn.

Hensikt: Styrke familiens posisjon gjennom tiltak som gjev tid og moglegheit til omsorg for kvarandre.

Mål: Samfunnspåverknad i kvinne- og familiepolitiske spørsmål, nasjonalt og internasjonalt.

K&F arbeider for måla sine gjennom

- laga sitt arbeid i lokalmiljøet, bygging av gode miljø for alle i området
- påverknadsarbeid, sentralt og lokalt, retta mot politikare og offentlege myndigheiter, bl.a. ved å uttale seg om aktuelle høyringar og saker frå Storting, regjering og departementa.
- å delta i samfunnsdebatten, og engasjere seg i saker som gjeld våre fagområde, både lokalt og sentralt.

Heilt sida oppstarten i 1915 har K&F arbeida for å betre forholda for kvinner og familien. I dagens samfunn er det viktig at vi legg stor vekt på å støtte familien og utvikle eit godt samfunn med plass til alle frå vogge til grav. Både kvinnepolitikk og likestillingsarbeid er stadig like aktuelt, sjølv om arbeidsmåte og -mål har forandra seg gjennom åra.

På denne måten er vi med i eit samfunn i endring.

Svelgen januar 2019

Aina Alfredsen Førde

forbundsleiar

2. KVINNEPOLITIKK

1 K&Fs kvinnepolitikk bygger på å fremme likestilling og likeverd

Kvinnepolitikk må innebære lover og regler som fører til at kvinner får

- En fri og uavhengig stilling i samfunnet
- En rettmessig del av samfunnsgodene

og viser at likestillingspolitikk og kvinnepolitikk ikke uten videre er det samme.

Målet for likestilling er at kvinner og menn skal ha like muligheter til utdanning, arbeid, kultur og faglig utvikling. Samtidig er det viktig at vi alle respekterer de valg den enkelte gjør, basert på egne verdier, livssituasjon og familieforhold.

Fordelingen av goder hos oss tar i stor grad utgangspunkt i lønnet arbeid. Ulønnet arbeid er lite verdsett, til tross for den store verdiskapningen dette utgjør i Norge. K&F som organisasjon har i mange år arbeidet med verdsetting av ulønnet omsorgsarbeid.

Kvinner og menns innsats i samfunnet er like viktig, både i lønnet arbeid og i hjemmet.

Likestillingspolitikken skal ikke hindre kvinner / menn i å bruke tid på foreldrerollen. Familiens behov må ivaretas på en god måte.

Tradisjonelt er det flest kvinner som utfører hjemmebasert omsorg for familiemedlemmer med spesielle behov. Mange trer ut av lønnet arbeid for å ivareta dette og kvalifiserer dermed til omsorgslønn. K&F mener at hjemmebasert omsorg fortsatt vil være et viktig tillegg til offentlig omsorg. Pass og stell i eget hjem anses av mange som den beste løsningen, det innebærer også en innsparing på offentlige budsjetter. **K&F vil:**

- Motvirke en ensrettet politikk der kvinners selvstendighet og egenverd bare måles gjennom lønnsarbeid.
- Framheve viktigheten av og respekten for at kvinner og menn i perioder kan velge omsorg for barn, eldre eller syke familiemedlemmer.
- At privat hjemmebasert omsorg må verdsettes med mer enn minstepensjon, spesielt når den avlaster samfunnet for institusjonsplasser.

2. Kvinner og utdanning

Arbeidsliv- og utdanning er fortsatt relativt kjønnsdelt. Kvinner er fortsatt i stort flertall innen skole, helse, omsorg og barnehagesektoren, områder som stort sett faller inn under begrepet lavlønnstyrker.

Norge trenger økt arbeidskraft nettopp på disse fagfeltene; ansatte med fagkompetanse til barnehager, førskoler og skolefritidsordninger, samt helsefagarbeidere, sykepleiere og vernepleieretil helse- og omsorgstjenesten. Staten må derfor gå inn og gi et løft til disse yrkene. Ny teknologi og raske endringer krever kontinuerlig oppdatering av kunnskap. Utdanningsreformene har gitt arbeidstakere mulighet for livslang læring. For at alle arbeidstakere skal ha mulighet til å utnytte disse, er tilbudet om desentralisert videreutdanning viktig innen mange fag og geografiske områder

K&F vil at:

- Kvinner oppfordres til å ta videreutdanning, ta utradisjonelle yrkesvalg, og gå inn i ledende stillinger i offentlig og privat sektor.
- Tilbud om videreutdanning kombinert med arbeid må videreutvikles.

3 Kvinner og yrkesliv

I fremtidens samfunn kan det bli viktigere å snakke om retten til inntekt enn om retten til arbeid.

Stadige endringer i samfunn og arbeidsliv vil kreve fleksibilitet både fra arbeidsgiver og arbeidstaker. Arbeidslivet endrer seg fort, og mange må skifte arbeid flere ganger i løpet av livet. Mange nyutdannede unge står uten arbeid, og andre er utdannet til yrker som ikke lenger er aktuelle. Utviklingen kan gå for fort for mange, og kriser fører til arbeidsløshet.

Selv om prinsippet om likelønn er allment akseptert, viser det seg at gjennomføringen ikke er konsekvent. Ulike fag har ulik "markedsverdi" og mer kamp om arbeidskraft, noe som oftest blir løst via lønnstilbudet. Typiske kvinneyrker faller lett utenfor i denne kampen, selv om utdanning og erfaring kan være lik. Mange hjemmearbeidende kvinner kan ha udokumentert realkompetanse innen mange fagfelt etter arbeid i familien, deltaking i skole- og barnehageorgan eller i frivillige organisasjoner. Dokumentasjon av dette gir realkompetanse for enkelte områder. Bruken av ufrivillig deltid må reduseres, slik at alle er sikret en inntekt det er mulig å leve av

K&F vil at:

- Lik kompetanse må gi lik lønn.
- Omsorgsykker får et lønnsloft.
- Ufrivillige deltidsstillinger må reduseres.
- Flere bedrifter bør inngå avtale om inkluderende arbeidsliv.
- Det må utvikles dokumentasjonsmuligheter for realkompetanse innen flere fagområder også for hjemmearbeidende, og dette må gjøres bedre kjent.

4 Kvinner, økonomi og pensjon

Økonomiske vilkår for kvinner og menn er svært ulike. Menn kommer ofte fortsatt bedre ut når det gjelder lønn, pensjon og oppsparing av kapital.

Skal kvinner oppnå økonomisk likestilling, må de ta ansvar for egen og familiens økonomi. Begge parter i et forhold må fordele inntekten både på daglig drift og boligutgifter, slik at begge ved eventuell skilsmisse eller samlivsbrudd har brakt inn varige verdier. Begge må ha eierskap i felles eiendom.

Statsapparatet, inkludert folketrygden, definerer at arbeid er lik lønnsarbeid. Dersom ulønnet arbeid ble regnet inn i bruttonasjonalproduktet (BNP), ville BNP økt betraktelig. Ulønnet arbeid i statistisk sammenheng inkluderer både omsorgsarbeid, foreldreinnsats i barnehager og skoler, og organisasjonsarbeid. Ulønnet omsorgsarbeid som fremdeles utføres i større grad av kvinner enn menn, har stor verdi for samfunnet og bør derfor verdsettes. FN vedtok tidlig på 90-tallet at ulønnet arbeid skulle vises i BNP, men Norge har aldri ratifisert dette vedtaket.

Dagens pensjonsregler er kompliserte. Den enkelte må sette seg inn i lover og regler med utgangspunkt i sin egen økonomiske situasjon og evt. søke veiledning hos NAV eller sin fagorganisasjon.

K&F vil at:

- Kvinner må engasjere seg og ta ansvar for egen og familiens økonomi.
- Kvinner og menn må oppfordres til å dele inntekten mellom familiens drift og kapitalverdier, så begge bygger opp egenkapital i bolig, fast eiendom, pensjonssparing og lignende.
- Verdien av ulønnet omsorgsarbeid og arbeid i frivillige organisasjoner må tas inn i BNP.
- NAV's pensjonsrådgivingstjeneste utvides og gjøres bedre kjent for alle. Kombinasjon av laveste pensjonsnivå og tilleggspensjoner skal være minimum 3 G.

- Tilbakevirkende omsorgspoeng skal også gjelde for pass av syke, funksjonshemmede eller eldre.
- Samordning av pensjon mellom ektefeller/partnere fjernes. Alle pensjonsrettigheter beregnes og beholdes som personlige/individuelle.
- Beregningsmetoder for pensjon og samordningsregler for offentlige pensjoner, skal være lett å finne og forstå.
- Pensjonsrettigheter for personer som frivillig eller ufrivillig går ut av arbeidslivet for å påta seg omsorgsoppgaver og som ikke innvilges omsorgslønn, må ivaretas.

Se forøvrig www.nav.no

5 Kvinner og helse

Svangerskap, fødsel og barsel

Kvinner gir liv til kommende generasjoner og bør ha de aller beste forhold for sin samfunnsnyttige oppgave. Tilbudet til gravide og fødende kvinner er kritikkverdig mange steder i landet. Med de planlagte endringene i sykehusstrukturen, vil tilbudet bli dårligere for svært mange. Det er mangel på jordmødre og helsesøstre, som skal gi lokal oppfølging.

I distrikter med store avstander er det viktig å opprettholde lokale fødeavdelinger og fødestuer. På grunn av nedlagte eller midlertidig stengte fødeavdelinger påføres fødende ekstra påkjenninger og utrygghet. Førstegangsfødende må reise før forventet fødsel og bo på sykehotell. Kostnadene ved dette kan dekkes etter søknad. Fars reiseutgifter, om han skal være med, må stort sett dekkes av den enkelte (ref. pasientreiser.no).

Med stadig kortere liggetid på fødeavdelinger, er det viktig at jordmor og helsesøster følger opp mor og barn også etter at de har kommet hjem. Barselkvinner og deres nyfødte trenger tid og omsorg. Mange kommuner har jordmødre i for små stillingsbrøker, noe som medfører at de ikke kan følge opp alle gravide, fødende og barselkvinner. Den verdifulle kompetansen til jordmødre må brukes i alle kommuner.

K&F vil at:

- Kvinner skal føle trygghet og forutsigbarhet i forbindelse med sin kommende fødesituasjon.
- Alle kommuner skal ha tilbud om foreldreforberedende kurs i svangerskapsomsorgen, der foreldrerollen i barnets oppvekst vektlegges.
- Barselkvinner må følges opp umiddelbart etter hjemreise, av jordmor eller helsesøster, i alle kommuner.
- Hjelp til amming utvides og forsterkes for å sikre at alle nyfødte får tilstrekkelig næring i en kritisk startfase.
- Forholdene legges godt til rette for fødende kvinner med annet språk og annen kultur.
- Lokale fødestuer/fødeavdelinger opprettholdes.
- Gravide skal ha tilbud om svangerskapskontroll hos jordmor i egen kommune.
- Jordmor må følge med ved lang transport før fødsel.
- Det skal ansettes flere jordmødre innen kommunehelsetjenesten.
- Utdanningstilbud for jordmødre og helsesøstre må trappes opp og tilrettelegges.

Sykdom

Sykdom arter seg ofte annerledes hos kvinner enn menn, og en del sykdommer forekommer oftere hos kvinner. Belastningsskader er også mer vanlige hos kvinner, og kvinner har et større behov for helsetjenester enn menn, bl.a. fordi kvinner lever lenger og er de som føder barn.

Forskning, medisinsk utvikling og behandlingstilbud innenfor mange områder har primært tatt utgangspunkt i hvordan sykdommen arter seg hos menn. Dermed er det en fare for at kvinners symptomer kan overses av helsetjenesten, spesielt for hjerte- og karsykdommer. I mange år har diffuse symptomer, etter år med undersøkelser og utredninger, vist seg å skyldes en kronisk sykdom. Dette medfører lange sykemeldinger og er en belastning for kvinnene.

Arbeidet med forskning, kompetanseoppbygging, rådgiving og formidling av kunnskap om kvinnehelse må intensiveres og styrkes ytterligere, slik at kunnskapen blir bedre og mulighetene for forebygging og bedre behandling sikres.

Kvinner mellom 50 og 70 år innkalles regelmessig til mammografi-undersøkelser. Kvinner i dag lever lenger enn tidligere og retten til å få mulighet til å forebygge alvorlig sykdom bør også gjelde for kvinner etter fylte 70 år. Både tilbud om mammografi og om underlivsundersøkelse må gis til alle voksne kvinner. Undersøkelse og reise må komme inn under egenandelsordningen på samme måte som personer som er under oppfølging etter sykdom, får refundert reise og behandlingsutgiftene inn på egenandelskortet. (Ref. HELFO)

Dagens helsepolitiske strategi legger stor vekt på forebyggende arbeid, samtidig som det ønskes at vi skal stå lenger i arbeid. Ordningen med egenandeler og muligheter for frikort er viktige bidrag for å sikre at folk oppsøker lege, og gjør det tidsnok. Egenandelsordningen bør også omfatte forebyggende helsetiltak og undersøkelser.

K&F vil at:

- Det avsettes mer midler til forskning på sykdom hos kvinner, spesifikke kvinnesykdommer og helseundersøkelser.
- Kunnskap om kvinners helseplager må styrkes hos behandlingspersonell og saksbehandlere på alle nivå.
- Retten til å få dekket utgifter til nødvendig forebygging, legemidler, undersøkelser og behandling vedrørende kvinnesykdommer og kroniske sykdommer må utredes og utvides. Egenandel for mammografiundersøkelse og underlivsundersøkelse skal kunne føres på egenandelskortet.
- Påminnelse fra kreftregisteret om underlivsundersøkelser må sendes kvinner fra 20 år og livet ut.
- Det innføres mammografiscreening for kvinner i alderen 45 til og med 80 år.

3. FAMILIEPOLITIKK

K&Fs vurdering av familiens betydning for samfunnet

For enkeltmennesket er familien som hovedregel den viktigste arenaen for kjærlighet, trygghet, tilhørighet, omsorg og personlig og sosial utvikling.

Familien er en enhet, og ikke bare en samling av enkeltindivider. Dette har betydning for fordeling av ansvar og plikter, både praktisk og økonomisk, i familiens ulike faser.

Gjennom familiens hovedansvar for oppdragelse av nye generasjoner, utføre omsorgsoppgaver og annet ulønnet arbeid, er familien en av de viktigste bidragsyterne til samfunnsutviklingen.

For samfunnet er familien den viktigste "byggesteinen", fordi familien ivaretar enkeltmenneskers grunnleggende behov. Familien er en viktig arena for verdi- og kulturformidling.

Målet for vår familiepolitikk er

- Å tilstrebe at familien som institusjon skal verdsettes høyere.
- At de rammevilkår familien tilbys skal bli bedre.
- At samfunnsmessige tiltak skal ha til hensikt å sikre familiene gode levekår

1 Familiens betydning

Statistisk sentralbyrå definerer en familie slik: "En familie består av personer som er registrert bosatt i samme bolig og som er knyttet til hverandre som ektefeller, registrerte partnere, samboere, og/eller som foreldre og barn (uansett barnets alder)".

Endrede familiesammensetninger fører til omstillinger og utfordringer for familien og samfunnet rundt, og gir derfor et økende behov for ulike omsorgsordninger. Det er fortsatt mest vanlig at barn bor sammen med biologisk mor og far.

K&F vil at:

- Par som flytter sammen og ikke inngår ekteskap må oppfordres til å opprette samboerkontrakt og testamente som en sikkerhet ved et eventuelt samlivsbrudd eller dødsfall.
- Så vel ungdommer som etablerte par må tilbys kurs og kunnskap i å leve sammen, bl.a. i kommunikasjon, grensesetting, konfliktløsning, økonomi og forbruk.

2 Oppvekst

2.1 Foreldrerollen

Foreldrene har ansvaret for barn og oppdragelsen av barnet, og de må selv kunne velge hvilke tilbud de ønsker å benytte som supplement i de første barneårene.

Forholdene må legges til rette for at foreldrene gis gode vilkår for å utvikle sin rolle som foreldre, og det må vektlegges at foreldre og andre voksne som er tilstede i barnets hverdag, er rollemodeller for barnets utvikling.

De fleste aleneforeldre er fortsatt kvinner. Med høye boligpriser og levekostnader er det vanskelig for en enslig forsørger å klare seg. Det må finnes gode støtteordninger for at de får ta nødvendig utdanning og komme i arbeid, og dermed etter hvert klare seg uten trygdeytelser. Reglene for overgangstønad er nå endret, men justert mot andre støtteordninger bl.a. for barnehage/SFO. Det er viktig at den totale stønaden er tilpasset den enkeltes situasjon, slik at en unngår relativ barnefattigdom.

Relativ barnefattigdom defineres som at en familie er fattig når de mangler ressurser til å delta i samfunnets aktiviteter og ikke klarer å opprettholde en «vanlig» levestandard. Som eksempel var det i 2017 >90.000 barn som levde i familier med inntekt under den normen som er satt. (Kilde: Unicef, Norge) Statistikken viser forøvrig at barn med innvandrerbakgrunn er overrepresentert.

Se ellers: FN's barnekonvensjon, Art. 31

Tre omsorgspoeng pr. år for omsorgsarbeid i eget hjem/familie ble innført fra 1992 etter initiativ fra K&F. Ordningen fikk ved siste pensjons endring tilbakevirkende kraft for alle foreldre født etter 1953, i noen tilfeller også fra 1948, og ble omdøpt til omsorgsopptjening i forhold til pensjon. Omsorgsopptjening gis automatisk for tilsyn med barn under skolealder, og etter søknad fra omsorgsgiver for tyngende pleie og pass av funksjonshemmede og eldre.

En del barn kan ikke vokse opp i eget hjem. Samfunnet har et økende behov for fosterforeldre for kortere og lengre perioder. Det er vanskelig og viktig å finne gode familier som kan passe for hvert enkelt barn, og gi det et godt fotfeste i livet. Det er viktig at fosterforeldre gis god opplæring, oppfølging og gode økonomiske vilkår, uansett om barnet er i statlig eller kommunal del av barnevernet. Fosterforeldre er oppdragstakere og ikke ansatt.

K&F vil at:

- Foreldre oppfordres til å delta i foreldrekurs til støtte for barn og familie.
- Reisekostnader knyttet til samvær med barn, skal kunne føres som fradrag på selvangivelsen.
- Når foreldre bor langt fra hverandre, må den som reiser, ha rett til velferdspermisjon.
- Begge foreldre godskrives omsorgsopptjening hvis de arbeider deltid for å være mer sammen med barna.
- Det gis omsorgsopptjening til fulltids hjemmearbeidende foreldre i forsterkede fosterhjem.
- Det må satses på støtteordninger slik at foreldre, i forskjellige faser av barns oppvekst, får mulighet til å øke sin kompetanse i foreldrerollen, f.eks. konfliktløsning ved skilsmisse. Familievern tjenesten er etablert i alle fylker.
- Barnefattigdommen må bekjempes, eksisterende tiltak blir videreført og vi må satse på tiltak der vi løfter de berørte barna ut av vedvarende fattigdom.
- Fosterforeldre får styrkede rettigheter, ryddige økonomiske vilkår, og opplæring og tett oppfølging.

2.2 Småbarnsalder og omsorg

Norges Kvinne- og familieforbund setter valgfrihet i sentrum. Reell mulighet til å kunne velge omsorgsform for egne barn er viktig.

K&F mener at det er viktig at det finnes varierte omsorgsordninger: hel- og korttidstilbud i barnehager, familiebarnehager, "åpne" barnehager, registrerte dagmammaer, samt tilsynsordninger utenfor vanlig åpningstid. I 1998 ble kontantstøtten for barn under tre år innført, etter initiativ fra K&F. Kontantstøtten er viktig for å kunne gi valgfrihet for foreldrene i omsorg for barn. Hensikten med ordningen var å skape valgfrihet for småbarnsforeldre, bl.a. ved at omsorg utenfor barnehage skulle støttes med tilnærmedesvis samme sum som statens tilskudd til en heldagsplass i barnehage. Ikke alle kan benytte barnehageplass, mange jobber skift, kveld og natt. Mange av disse må betale dyrt for barnepass utenom åpningstidene til de subsidierte barnehagene.

Kontantstøtten er fortsatt politisk omstridt, og vilkårene har blitt endret flere ganger

Barnetrygden er viktig for svært mange foreldre. Barn, og spesielt tenåringer, er dyre i drift. Det er derfor viktig at barnetrygden følger prisutviklingen

K&F vil at:

- Barnetrygden må beholdes, oppjusteres og indeksreguleres for å være i takt med prisutviklingen.
- Åpne barnehager må gis støtte som et viktig tilbud for småbarnsforeldre, og spesielt som et viktig integrerings-/norsktiltak for foreldre og barn.
- Offentlig støtte til barnehagene må følge kostnadsutviklingen. Private og offentlige barnehager må likebehandles.
- Ordningen med kontantstøtte videreføres og oppgraderes for barn 1 - 3 år. Når barnet har plass i barnehage regnes hver dag som 20 %, på lik linje med en stilling i arbeidslivet, og kontantstøtten regnes ut fra dette.
- Eksisterende gratis kjernetid i barnehagen utvides for 3, 4 og 5-åringer, slik at alle bar får gratis kjernetid uansett inntekt.
- Gratis barnehage for barn som ikke har norsk som morsmål.

3. Foreldrepermisjon og foreldrepenger

Ansvar for familien har tradisjonelt vært overlatt til kvinnen, og menn har derfor hatt en sterkere tilhørighet til arbeidslivet. Samfunnet er i utvikling, og stadig flere menn deltar i omsorgen for familien og barna. Dette har medført at vi nå snakker om foreldrepermisjon i barnets første leveår, og opptjening av foreldrepenger til både mor og far gjennom yrkesaktivitet. Foreldrenes rettigheter er innarbeidet i Folketrygdloven, og sikrer dermed at alle ansatte i privat og offentlig sektor kan ta ut sine permisjonsrettigheter. Fordeling av foreldreperioden mellom mor og far er under stadig politisk diskusjon.

Når det gjelder lønn for fars 14 dagers permisjon ved fødsel, er det ikke likebehandling mellom privat og offentlig sektor. Dette er en tariffsak, og er bare delvis gjennomført for privat næringsliv.

Se gjeldende regler på www.nav.no

Ved samlivsbrudd følger det av Folketrygdloven at dersom en av foreldrene får ene-omsorg for barnet, har denne også rett til å overta foreldrepermisjonen. Dette blir oftest mor. Her må fars rettigheter til permisjon sikres.

K&F mener at fedrepermisjonen både er viktig for barn og en sentral faktor i arbeidet for likestilling mellom kjønnene.

K&F vil at:

- Ingen foreldre skal få mindre foreldrepenger enn minste pensjonsnivå for enslige. Foreldrepengene utbetales i terminer som skattepliktig pensjonsgivende inntekt.
- Engangsstøtten ved fødsel og adopsjon blir omgjort til en løpende minsteytelse på 2G
- Far må få rett til selvstendig uttak av sine opptjente foreldrepenger, uavhengig av mors arbeidssituasjon.
- Myndighetene må pålegge arbeidsgivere å legge forholdene til rette for fedres økte bruk av foreldrepermisjon.

- Utvidet foreldrepermisjon fra 49 til 50 uker som fordeles av foreldrene.
- Fordeling av foreldrepermisjon utover lovfestet minstekrav skal avgjøres av foreldrene.

4. Skole og utdanning

Skole og utdanning er en av bærebjelkene i samfunnet vårt. Barn og unge bruker store deler av sin tid på skolen, for å tilegne seg faglig og sosial kunnskap til å mestre livet sitt. Skole og utdanning legger grunnlaget for at fremtidens voksne deltar i samfunnet, som aktive yrkesutøvere.

For å sikre både faglig og sosial læring, som igjen bidrar til bedre fysisk og psykisk helse, er det avgjørende at barn og unge har en god skolehverdag. De skal ha det trygt på skolen, ha gode og kompetente lærere som bryr seg, og bli sett tidlig dersom de sliter med noe. Barn og skoler bør ha tilgang på rask og kompetent hjelp der det er nødvendig.

Viktige forutsetninger for en god skoledag for barn og unge er

- Mat
- Fysisk helse
- Arbeidsmiljø, fysisk og psykisk
- Reisevei

K&F mener at det må serveres et sunt gratis skolemåltid, helst varmt, ved alle skoler. Mange barn, spesielt på ungdomsskoletrinnet, kommer på skolen uten å ha spist frokost, og lunsj blir ofte snar mat fra nærmeste bensinstasjon. Undersøkelser har vist at barna får bedre konsentrasjon og lærer mer når de får mat. Arbeidsmiljøet blir også bedre for både elever og lærere.

Nasjonal Handlingsplan for bedre kosthold (2017-2021) utdypet og gir nærmere kunnskap

Fysisk aktivitet må prioriteres i skoledagen, både som kropps-øvingstimer og i andre sammenhenger. Skolehelsetjenesten må styrkes både i grunnskole og videregående skole, med kompetanse på både fysisk og psykisk hjelp til elevene.

4.1 Grunnskolen

Stortinget har lovfestet at alle barn har rett til å gå på den skolen som ligger nærmest eller ved den skolen i nærmiljøet som de sokner til. Myndighetenes satsing på økt bosetting i distriktene er avhengig av opprettholdelse av skoletilbudet i nærmiljøet. Nedlagte skoler og skolesentralisering fører til at mange barn får en uforholdsmessig lang reisetid. Det er uheldig for den fysiske helsen og stjeler tid fra andre aktiviteter.

Alle barn i Norge har rett og plikt til å gå på skole, og skolen er en viktig arena for å jobbe med noen av samfunnets største utfordringer: inkludering av barn av innvandrere, utjevning av sosiale forskjeller, forebygging av psykiske lidelser og styrking av god fysisk helse. Utfordringen ligger i å gjøre dette uten å ta for mye tid fra den faglige opplæringen Norsk skole skal også være gratis. Det medfører at det ikke skal kreves egenbetaling for aktiviteter i skolens regi.

Skolen har ansvar for å gi alle barn, også barn med psykiske og fysiske problemer, en god skolegang med den hjelpen de måtte trenge for å kunne gjennomføre skoledagen. Dessverre ser vi at opplæringsloven brytes hver dag for barn som trenger hjelp.

K&F vil at:

- Alle barn skal ha et likeverdig skoletilbud, både sosialt og faglig, i sitt nærmiljø.
- Maksimum elevtall pr. enhet på både barne- og ungdomstrinnet reduseres til 20 for å styrke læringsmulighetene.
- Skolehelsetjenesten må styrkes i omfang og bredde, med flere yrkesgrupper.
- Barn og unge med spesielle behov skal få den oppfølgingen de har krav på, primært innenfor den ordinære opplæringen.
- Psykisk helse innføres som tema i relevante fag og får plass i lærerutdanningen.
- Praktisk kunnskap og læring må prioriteres høyere i skolen.
- Antallet kropps-øvingstimer i alle skoletyper/klassestrinn økes.
- Krav om svømmeopplæring og -ferdigheter må oppfylles.
- Det innføres skolemåltid, helst varmt.
- Mat og Helsefag må ha et innhold som gjør barn i stand til å lage sunn mat fra bunnen av.
- SFO-tilbudet bør bli gratis, slik at alle barn, uavhengige av foreldres økonomi, har mulighet til å delta.

4.2 Videregående opplæring

De unge har i dag mange valgmuligheter, men arbeidsmarkedet stiller også store krav til utdanning og kompetanse. I dag krever de fleste yrker fag- eller høyskoleutdanning. Det er viktig at utdanning og arbeid blir lagt til rette for den enkelte, slik at de kan trives i skolen og senere med yrkesvalget sitt.

Mange faller ut av skolen fra ungdomsskoletrinnet og videregående. Disse elevene må fanges opp og gis tilpassede tilbud. Frafall er negativt for elevens videre livsløp og kostbart økonomisk for elevene og samfunnet. Kostnader med god oppfølging må ses i livsløps sammenheng.

Barn og unge bør oppfordres til å ta yrkesutdanning, for å møte framtidens krav i arbeidslivet. Et problem i videregående opplæring er mangel på lærlingplasser, slik at elevene kan få fullført utdanningen. Her må det offentlige satse både innad og med påvirkning av private bedrifter.

K&F vil at:

- Ungdom må få et variert og godt undervisningstilbud, med en blanding av teori og praksis, tilpasset den enkeltes evner, ressurser og anlegg.
- Ungdom som er i fare for å falle ut av skolen må gis god oppfølging, og det må lages tilpassede ordninger for utdanning for denne gruppen.
- Læreplanene i yrkesfag revideres, slik at teorien er mer yrkesrettet.
- Lærlingeordningen utvides, både ved at offentlige etater pålegges dette, og at offentlige anbud skal inneholde en lærling-klausul.
- Rådgivingstjenesten i videregående skole utvides, i nært samarbeid med skolehelsetjenesten.
- Ungdom må få opplæring i familie- og privatøkonomi.
- Det innføres et generelt kompetansebevis basert på frivillig innsats, med betydning ved tilsetting/lønns plassering i lønnet arbeid og ved opptak til studier.

- Helsetjenesten styrkes i videregående skole og andre utdanningsinstitusjoner, med ansatte med ulik kompetanse .

4.3 Omsorg

Et mål for all omsorg er at den gis med verdighet og respekt for den enkelte. Det innebærer blant annet at det må være gode boenheter og tilstrekkelig personell for de som ikke kan bo hjemme. For omsorg som gis i hjemmet, må både omsorgsgiver og -mottaker få nødvendig støtte og opplæring fra det offentlige.

Familienes innsats i eget hjem utgjør over 100.000 årsverk. Dersom dette arbeidet skulle få uttelling i form av lønn, ville det føre til kriser i alle offentlige budsjetter. Det er viktig å synliggjøre, anerkjenne og støtte pårørende, og bedre samspillet med helse- og omsorgstjenestene.

[Se gjeldende regler og verdier i «Verdighetsgarantien»](#)

[«Lov om kommunale helse- og omsorgstjenester, Kap 3»](#)

4.4 Barnefamilier og sykdom

Når lengre tids sykdom opptrer i familien, må kommunen ha et omsorgstilbud til barnefamiliene. Dette er stadig viktigere i dagens samfunn, med lite familie- eller sosialt nettverk for mange familier.

Ved alvorlig sykdom mener vi det er lite gunstig at barnefamilier tilbys beredskapshjem, i henhold til lov om barneverntjenester, som eneste mulige tiltak til hjelp og pass av barn.

- Innføring av familievikar (husmorvikarordningen tilpasset dagens familieliv) vil være en løsning.

K&F vil at

- Det må være gode hjelpetilbud til barn og foreldre ved sykdom og/eller død i familien.
- Tilbud om familiehjelp må finnes i alle kommuner, og må gjøres kjent for brukerne i kommunens informasjonsmateriell.
- Egenandel på familiehjelp-tjenesten må innlemmes i ordningen med egenandelstak 2.

4.5 Omsorg i hjemmet

En stor del av den tunge pleien i hjemmene er helt avhengig av innsatsen til nære pårørende, og det er oftest kvinner som trer ut av lønnet arbeid for å ivareta omsorgsarbeidet. Da kommunal omsorgslønn ble vedtatt av Stortinget, var meningen å kompensere for noe av dette inntektstapet. Tilbudet om avlastning og støtteordninger under sykdom for personer som påtar seg forpliktende pleie- og pass-ansvar for familiemedlemmer eller andre nærstående må styrkes.

K&F vil at

- Omsorgslønn og pleiepenger skal finansieres av statlige midler, legges inn i trygdesystemet og gi rettigheter som arbeidstaker. Staten overtar ansvaret for omsorgslønnen, og oppgraderer og forbedrer den
- Inntil videre må vedtatt Lov om omsorgslønn følges opp av kommunene og må øremerkes i de kommunale budsjettene.
- Omsorgsarbeid i egen familie skal være kompetansegivende ved opptak til videregående og høyere utdanning.

4.6 Mennesker med nedsatt funksjonsevne

Mennesker med funksjonsnedsettelse (fysisk/psykisk) har behov for spesiell omsorg. Det er viktig at foreldre får nødvendig støtte til å beholde barn hjemme så lenge det er mulig og ønskelig, og at vedkommende i voksen alder får mulighet til å leve sitt eget liv, enten i eget hjem eller institusjon. Mennesker med nedsatt funksjonsevne har også rett til skolegang og utdanning på sitt nivå.

K&F vil at:

- Kommunene må ha like tilbud om støtteordninger, og det må være lett å finne fram til dem.
- Familier med funksjonshemmede barn må få nødvendig støtte til et godt liv for hele familien.
- Det må skapes tilstrekkelig plasser i institusjon for funksjonshemmede med ulike behov, med nok personale til å gi et verdig liv for den enkelte.
- Personer med funksjonsnedsettelse må, så langt mulig, få tilpasset arbeid eller meningsfull sysselsetting.

5. Helse

Den medisinske utviklingen har bidratt til at folk har bedre helse og lever lenger. Samtidig er det et paradoks at fedme, inaktivitet og psykiske lidelser øker i omfang. Vi bekymrer oss for barn og unges velferd i fremtiden og hilser med glede forebyggende satsing innen friskliv og forebyggende helse.

5.1 Ernæringsspørsmål i hjem og skole

Det er først og fremst foreldrenes ansvar at barn og ungdom har et sunt kosthold. Riktig kosthold og ernæring har også betydning for barnas muligheter for å tilegne seg kunnskap og læring. Å dele et måltid styrker det sosiale og kulturelle fellesskap, både i hjem og på skole.

Det stadig økende presset på familiens tid, samt trender i samfunnet, har ført til at felles måltider ikke lenger er en selvfølge. Dermed utvikles lett dårlige kostvaner hos både voksne, barn og ungdom. Vi mister viktig kunnskap om matens tilberedning og kunnskap om råstoffene gjennom å bruke ferdigmat og halvfabrikata. Skolen har en viktig oppgave med å være delaktige i å gi barna kunnskaper om mat og måltid for å fremme gode matvaner.

K&F vil at

- Skolemåltid, helst varmt, må innføres ved alle skoler.
- Faget kosthold og helse i grunnskolen må styrkes.
- Elevene må få nok tid og ro under matpausen som bør være på minimum 20 minutter.

5.2 Barn og ungdom

Barns livsstil, kosthold og aktivitetsnivå legger grunnlag for individets helse i voksen alder

Mange barn og unge har problemer med overvekt og spiseforstyrrelser. Lærere, barnehagepersonell, helsestasjoner og skolehelsetjeneste er viktige samarbeidspartnere for foreldre i det forebyggende helsearbeidet.

Foreldre må oppfordres til at barna skal gå til skolen, både for fysisk trening og reduksjon av trafikk. Samarbeid for sikring av skoleveien må prioriteres.

K&F vil at:

- Barn og unges kosthold, matvaner og fysisk aktivitet får mer plass i hjemmet, barnehagen, skolen og samfunnsdebatten.
- Helsestasjonene skal gi et godt og likeverdig tilbud til alle barn og ungdom, og ha mulighet til å kunne oppdage og tilby hjelp til barn med avvik fra normal utvikling.
- Skolehelsetjenesten gis midler til å fungere ved alle skoler, også ved videregående skoler.
- Skolehelsetjenesten og psykisk hjelpeapparat (som PPT og BUP) styrkes, spesielt for ungdom.
- Alle briller til barn dekkes i sin helhet av NAV.
- Barns fritak for egenandel for medisin, lege og reise utvides til fylte 18 år.

5.3. Tannhelse

God tannhelse er av avgjørende betydning for menneskers generelle helse. Som et viktig sykdomsforebyggende tiltak ønsker K&F at det etableres refusjonsordninger for tannpleie på samme måte som det i dag finnes for øvrig helsepleie. Personer med nedsatt funksjonsevne og eldre med hjemmesykepleie eller som er i sykehjem, får i dag fri tannbehandling. Dette må også innføres for alle minstepensjonister.

K&F vil at:

- Det innføres refusjonsordning med egenandelskort for tannhelsetjenester.

Henvisning til Lov: Lov om tannhelsetjenesten 2017-16-16-55 (rev)

5.4. Helsetilbud til funksjonshemmede, pleietrengende og eldre

Helsetilbudet er viktig for å kunne gi den enkelte et verdig liv og en best mulig alderdom.

Det må motvirkes at omsorg blir en kommunal salderingspost med tanke på helsetilbudet til disse gruppene. Hjemmehjelp og hjemmesykepleie må utfylle hverandre. Tilbudet må tilpasses den enkeltes livssituasjon.

I stadig økende grad tar kommunene betalt for hjemmebaserte tjenester. Størrelsen på egenandelen er forskjellig fra en kommune til en annen.

K&F ser at dette skaper unødvendige skiller og ulikt tilbud til eldre, pleietrengende og personer med nedsatt funksjonsevne.

K&F vil at:

- For å forebygge underernæring og mistrivsel på institusjon, er det viktig å satse på god, tilpasset og fersk mat til beboere i alle typer institusjoner.
- Egenandeler for hjemmebaserte tjenester må være like over hele landet.

6. Eldre

Dagens godt utdannede, ressurssterke og selvstendige kvinner og menn vil utgjøre hovedtyngden av framtidens eldre. Samtidig kan det store antallet eldre være en utfordring for både familie og myndigheter. Eldre må kunne føle trygghet med tanke på fremtiden, uansett helsetilstand. Målet må være at flest mulig får anledning til å leve et normalt liv i eget hjem og nærmiljø lengst mulig dersom de ønsker det. Samtidig må det sikres et nødvendig antall sykehjemsplasser.

Målsettingen om at all informasjon fra det offentlige, bank og forsikring etc. bare skal gis på nettet, er problematisk for mange. Det må fortsatt være mulig å få brev, eller gå i banken eller lignende uten tilleggskostnader.

K&F vil at

- Det legges til rette for at eldre fortsatt kan engasjere seg og bli engasjert i samfunnet.
- Det utarbeides nasjonale standarder for tjenester og bemanning innen kommunal eldreomsorg.
- Informasjon fortsatt gis i brevform til de som ønsker eller trenger det.

6.1 Gravferdsstøtte

Det gis i dag en viss gravferdsstøtte (pr. 1.1.16 kr. 22.723) som bygger på behovsprøving avhengig av avdødes formue.

Festeavgift er ulik i kommunene, også ved gjenbruk av eldre graver. Noen steder er det opprettet en navnet minnelund for urner, med lavere festeavgift.

K&F vil at

- Kostnader for kremasjon eller kistebegravelse bør være lik i alle kommuner.
- Grensen for behovsprøving vedrørende gjenlevende ektefelle/samboers finansformue heves til kr. 100.000.
- Grensen for behovsprøving vedrørende enslig avdødes formue heves til kr. 50.000.
- Gravferdsstøtten økes til minimum kr. 25.000.
- Pårørende skal automatisk gis informasjon vedrørende søknad om støtte til gravferd.

Henv: Lov om Gravferdsstønad og til NAV sine sider vedr søknad og informasjon.

7 Vold og mobbing

Folk flytter mer, arbeider mer, og har mange aktiviteter utenfor nærmiljøet. Mange mangler familie- og nabolnettverk, og dermed også gode voksne rollemodeller.

Mange faller også utenfor i utdanning og arbeid, og oppfatter at det legges for stor vekt på utdanningssamfunnet og for lite på enkeltmennesket med sine muligheter og utfordringer.

Mobbing er et stort problem for mange, både i skole og arbeidsliv.

Mellommenneskelig kontakt er stadig mer preget av sosiale medier. For noen fører dette til isolasjon, man sitter hjemme og holder all kontakt via nettet, og mister menneskelig kontakt.

Samfunnet kan i mange sammenhenger synes mer kaldt og upersonlig. For enkelte kan dette føre til sykdom og depresjon, og i ytterste konsekvens til selvskading, selvmord eller vold mot andre.

7.1 Familien og vold

Samtidig som familien skaper en god og trygg ramme omkring våre liv, er det også en kjensgjerning at størsteparten av den volden vi utsettes for kommer fra personer i den samme familien. Mange sliter med fysiske skader eller psykosomatiske lidelser grunnet vold og overgrep. Både voksne og barn, kvinner og menn, kan være voldsutøvere.

Voldsutøvere kan selv ha opplevd en oppvekst med vold, eller ha andre traumatiske opplevelser i bagasjen.

Kommunene er ved lov pålagt å ha krisesentertilbud til kvinner, menn og barn som utsettes for vold i nære relasjoner. Finansiering må skje gjennom statlig øremerkede midler.

Hjelpetelefoner og –nettsteder for barn, voksne og eldre der de kan melde fra om vold, må opprettholdes og støttes av det offentlige.

K&F vil at:

- Vold i familien skal ikke tolereres.
- Det arbeides aktivt og systematisk for å avdekke og motarbeide vold.
- Voldsofre/-utsatte må få bedre beskyttelse. Hjelpetiltak og oppfølging må bedres.
- Voldsutøvere av begge kjønn skal få nødvendig hjelp til å endre sin adferd.
- Rettsvern og tilbud om oppfølging for voldtektsofre styrkes. Etterforskning og domstolsbehandling av voldssaker må prioriteres.
- Samarbeidet mellom de offentlige instanser må bedres for å komme volden til livs.
- Ungdom og voksne må gis tilbud om opplæring i selvforsvar og konfliktløsning.
- Alle kommuner må få statlig øremerkede midler til drift av krisesenter, overgrepsmottak og ettervernsenter. Det er viktig at alle kommuner som ikke har egne sentra, deltar i slikt samarbeid og betaler sin del.

7.2. Vold i samfunnet – mer omsorg, mindre vold

Den stadig økende voldsutviklingen i samfunnet er bekymringsfull. Gjennom ulike medier påvirkes barn av rasisme, grov pornografi og vold. Foreldre trenger hjelp til å skjerme barna mot disse inntrykkene, og nettfiltrene må forbedres. Barn trenger tydelige voksne som setter grenser og tar valg for barnet når det trengs.

Ungdom i dag er utsatt for påvirkninger gjennom mange kanaler og de får tidlig kjennskap til rusmidler. Selvmordstallene viser en økning, dette kan være signal på at mange ungdommer sliter med å finne seg til rette i et stadig mer komplisert samfunn.

Barn og ungdom trenger arenaer for lek og uformell læring, noe som gir dem erfaringer i samspill, sosiale koder, ta ansvar og oppleve mestring, ikke bare i opplæringssammenheng men også i fritiden. Å satse på forebygging er investering for fremtiden. Dette må det tas større hensyn til i kommuneplanleggingen, gjerne i samspill med frivillige organisasjoner.

Hele K&Fs ideologi og våre prinsipper kan samles i utsagnet Ja til omsorg og nei til vold. Som enkeltmennesker og som organisasjon har vi et medansvar for at voldstendensen skal snu.

K&F vil

- Vold skal aldri tolereres.

- Være med å vise omsorg og bry oss gjennom aktivt arbeid.
- Bevisstgjøre politikere, media, foreldre, besteforeldre og folk flest til å skjønne at ved å si "ja til omsorg" kan "nei til vold" bli resultatet.
- Sette søkelyset på voksnes atferd som rollemodeller. Vi vil at voksne skal være tydelige voksne og være der barn og unge er.

7.3. Mobbing

Mobbing, åpen og skjult, er et problem i alle aldersgrupper, både fysisk og psykisk. Mobbing finner sted på mange arenaer: barnehage, skole, arbeidsliv, og ikke minst i sosiale medier, der det er ekstra vanskelig å oppdage. I sosiale medier er det dessverre mange dårlige voksne forbilder, som blir "netttroll".

I oppvekstperioden er det viktig at de voksne er oppmerksom på problemet, og er tydelige overfor barna om hvilken oppførsel som tolereres.

I arbeidslivet er mobbing også et stort problem, og overordnede og tillitsvalgte blir involvert på et tidlig tidspunkt ved mistanke eller varsling om mobbing. Den enkelte må bli tatt på alvor.

K&F vil at

- Tiltak for at barn og unge skal ha et oppvekst- og læringsmiljø uten mobbing må prioriteres. Arbeid mot mobbing må fortsette.
- Barn som utsettes for mobbing eller er mobbere, må få god oppfølging og hjelp.
- Mobbing via sosiale medier må motarbeides.
- " Nett- og etikette-kurs" for skolebarn og foreldre må innføres.
- Alle parter i arbeidslivet må motarbeide mobbing på alle nivå.

4. FORBRUK, BEREDSKAP, MILJØ OG SAMFUNN

Bevisste forbrukere kan gjennom sine valg påvirke miljøet. Dette gjelder både mat, miljøraker og samfunnsdeltaking. Samfunnet må også være forberedt i dag på det som kan skje i morgen. Beredskap er viktig både for store organisasjoner og på enkeltperson-nivå.

4.1. K&Fs forbrukerpolitikk

K&F vil fortsette å engasjere seg i forbrukerspørsmål som en selvstendig forbrukerorganisasjon. Vårt miljøpolitiske synspunkt springer ut fra et forbrukerperspektiv. K&F vil ta opp miljøspørsmål og ivareta familiens miljøinteresser gjennom egne kanaler og i samarbeid med andre organisasjoner.

Vårt krav er at den enkelte forbruker og familie skal kunne føle trygghet i tråd med internasjonale prinsipper for forbrukerrettigheter, som er rett til sikkerhet, til å velge, til en rimelig pris, til å bli informert, til å bli hørt, til kvalitet og etisk handel. Spekulativ reklamepåvirkning og stort kjøpepress krever våkne forbrukere og forbrukerorganisasjoner som kan stille krav til varer og tjenester som tilbys.

Også offentlige tjenester varierer i kvalitet, pris og tilgjengelighet fra kommune til kommune. For forbrukerne kan dette slå uheldig og urettferdig ut. Servicefunksjonen i statlig og kommunal sektor må rustes kraftig opp.

4.2. Matvaresikkerhet og –merking

K&F oppfordrer forbrukerne til å opptre bevisst, etterspørre ønskede matvarer, og si klart nei til uønskede varer. Som forbrukere har vi makt.

Forbrukere over hele landet må ha god tilgang til trygg mat: et variert utvalg av matvarer, med færrest mulig tilsetningsstoffer, og uten rester av veksthormoner, antibiotika, sprøytemidler og farlige smittestoffer. Mange matvarer tilsettes ulike stoffer for å binde vann og øke vekten i fisk og kjøtt. God og lesbar informasjon om matvarens innhold, og mulig fare for intoleranse er viktig. Nye krav til matmerking (EU fra 1.12.2014) setter strengere krav til merking, opprinnelse med mer.

Det foregår en utstrakt internasjonal handel med matvarer og levende dyr, som blant annet gjør oss sårbare ved større kriser. Landbruket rammes med bl.a. harde krav til effektivitet, som fører til at dyrene kan bli utsatt for store plager og lidelser. Intensivt landbruk er sårbart i forhold til sykdom og smitte på husdyrhold og jordbruk. Faren for sykdommer som overføres til mennesker forsterkes. Vi ønsker å bevare og styrke norsk landbruk og en levedyktig norsk matvareproduksjon.

Produsenter og myndigheter har ansvar for at det ikke selges helsefarlig mat i butikkene. Ingen vet sikkert hva slags virkning genmodifiserte matvarer vil ha på mennesket. I Norge er det i dag forbud mot all genmodifisert mat. Det importeres likevel mat produsert i land der genmanipulert dyrefor er tillatt. Vi vet ikke hvilken kontroll denne maten gjennomgår.

K&F vil at

- Det må være hyppigere kontroll av alle matvarer, både norskprodusert og importert.
- Det skal være god kontroll av behandling av matvarer i dagligvareforretninger.
- Regler for matmerking må følges opp og informeres om. Det er forskjell mellom Best før, og Bruk før.
- Lokale matprodusenter må få levere varer for salg i nærbutikken.
- Det må føres sterkere kontroll med genmodifisert mat, og forbrukerne må få bedre opplysning om hva som skjer innen feltet.

4.2.1 Økologisk mat

15 % av landbruksproduksjonen skal, ifølge politiske mål, være økologisk innen 2020. En slik omlegging er avhengig av etterspørselen etter økologisk mat.

Forbrukerne ønsker og etterspør økologiske matvarer, men har enkelte steder problemer med å få tak i dem. En god del av den økologiske maten som produseres selges som konvensjonelt dyrket mat på grunn av svikt i omsetningsleddet. Økologisk landbruk skåner både husdyr og natur, og gir oss mulighet til å velge sunnere matvarer.

For at økologiske matvarer skal kunne være et reelt valg for alle, må disse produktene prises som tilsvarende produkter, evt. ved subsidier.

K&F vil at

- Distribusjon av økologiske matvarer må sikres i omsetningsleddene for å hindre at varene selges som konvensjonelt dyrket mat.
- Økologisk mat må plasseres lett synlig og tilgjengelig i butikkene.
- Det må tilrettelegges for økologisk jordbruk m.a. ved mulighet for fagutdanning.

4.2.2 Familien og miljø

Vi ser stadig tydeligere hvordan mennesker påvirker og endrer naturen på godt og vondt. Hver enkelt av oss kan bidra til en positiv utvikling gjennom vår holdning til forbruk, gjenbruk og forurensning, gjennom våre valg ved kjøp av varer og ved å støtte økologisk landbruk.

Norske familier kaster stadig mer mat. Vi kjøper for mye mat, i store pakninger eller etter påvirkning av tilbud som f.eks. 3 for 2. Vi kan ikke nok om oppbevaring og bruk av rester, og er "låst" av best-før-dato uten å vurdere maten. Tradisjonell kunnskap innen mat og matstell er forsvunnet.

Energiforbruket i husholdninger har gått ned i senere år. Det er likevel viktig at familiene bevisstgjøres med hensyn til strøm- og vannforbruk, både av miljø- og økonomiske årsaker. Elektriske apparater bør slås av når de ikke er i bruk, for brannfare og strømsparing.

Ordningen med miljø- og energimerking av produkter er i ferd med å bli utvannet i og med innføring av stadig nye miljømerker. For den miljøbeviste forbruker vil det være enklest med ett kvalitetssikret miljømerke.

Mye reklame stimulerer til overforbruk og resulterer i kasting av mat og fullt brukbare ting.

K&F vil at

- Vi som forbrukere må motiveres til å ha et forbruk som er i samsvar med naturens tåleevne.
- Ungdom og voksne må motiveres og gis opplæring i matlaging og matbehandling.
- Det må innføres dialog med dagligvarebransjen om salg og merforbruk.
- Den enkelte familie må bevisstgjøres om økonomiske og miljømessige konsekvenser av bruk av vann og strøm.
- Kildesortering og gode ordninger for resirkulering av avfallet bør gjennomføres i hele landet.
- Det innføres ett kvalitetssikret miljømerke for alle produkter, også matvarer.
- All unødvendig emballasje skal fjernes.

5. Familien og samfunnet

5.1 Media og sosiale medier

Internett og forskjellige sosiale medier er en stadig viktigere del av livet for alle aldersgrupper, både positivt og negativt. Vi kan holde kontakt med familie og venner, mellom foreldre og barn, arbeide i nett-grupper med samme interesser, informere om aktiviteter og lignende.

På den annen side blir særlig mobiltelefonen, men også andre sosiale medier, misbrukt til mobbing og trusler, gjengsamling og vold.

Barn og unge utsettes for stadig sterkere voldsinnslag gjennom TV, blader og internett. Dette kan ha en uheldig smitteeffekt, og er skadelig for mange. Tilgangen på grov porno har endret karakter med økt bruk av nyere elektroniske media.

Foreldrene har ansvar for hvilke medievaner barn utvikler. Strømming av programmer/filmer brukes i stor utstrekning i norske familier. Foreldrene må påse at mindreårige ikke får tilgang til voksen-filmer/-program. Det finnes ulike tekniske hjelpemidler som kan sperre for tilgang på enkeltområder, og det er viktig at foreldrene bruker disse. Kontroll-ansvaret må også hvile på produsenter og TV-selskaper. TV-selskapene har ved "Vannskilleprinsippet" forpliktet seg å ikke sende programmer som kan være fysisk, psykisk og moralsk skadelig for mindreårige, før kl. 21.00. En ny lov om beskyttelse

av mindreårige mot skadelige bildeprogram trådte i kraft 1. 07.2015. I hjørnet på TV- skjermen vises nå et tall som indikerer aldersgrense for programmet.

K&F vil

- Fortsette å påvirke TV-kanalene til å respektere "vannskilleprinsippet", både i programmer og nyhetssendinger, med spesielt vekt på kildebruk.
-

K&F vil at

- Volden i billedmediene generelt reduseres.
- "Vannskilleprinsippet" i TV videreføres og respekteres, også for nyhetssendinger.
- Systemet med aldersgrensemerking på TV gjøres bedre kjent.
- Foreldre, skole, teleselskaper og leverandører av internett/telefontjenester må gå sammen i holdningskampanjer for å motvirke mobbing og annen uheldig bruk av mobiltelefon og sosiale medier.

5.2 Salg og reklame

Ulike produsenter av varer og tjenester bruker stadig sterkere metoder og virkemidler for å nå de unge forbrukerne. Reklamen viser økende og fordummende holdninger til kjønnsroller, forkledd i rosa og lyseblått. Klær til barn blir voksenfokuset, og barn poserer som ungdom og voksne. Barn og unge lever ofte under sterkt mote- og utstyrspress fra egne aldersgrupper.

Reklamebransjens framstilling av idealfiguren har en usunn virkning på både gutter og jenter, barn og voksne. Spiseforstyrrelser øker, og kan i verste fall ødelegge både liv og helse for mange unge.

Vi ser at kvinner gang på gang brukes som objekter i blader, andre medier og i reklame. Disse bildene er som regel retusjert og viser ikke virkeligheten. Modeller, også for barne- og ungdomsartikler, er unge damer som ikke sjelden bruker seksuelle antydninger for å presentere produktene. Som kvinner har vi et ansvar for å sette grenser for hva som er akseptabelt i forhold til vårt kjønn.

K&F vil at

- Hensynsløs og sex-fiksert markedsføring rettet mot barn og ungdom må bekjempes.
- Mote- og merkevarepresset blant barn og unge må reduseres.
- Nedsettende og negativ framstilling av kvinner i reklame og media må motarbeides.

5.3 Nærmiljøet som arena for vekst og utvikling

K&Fs lokallag er fortsatt et samlingssted mest for kvinner, som vil arbeide med saker og tiltak som styrker nærmiljøet. Lokale frivillige organisasjoner er viktige for å bygge opp gode nærmiljøer.

Frivillig arbeid er blitt en politisk merkesak opp mot helse- og sosialt arbeid, men er viktig på alle samfunnsområder. Det er et stort behov for frivillige som kan gjøre en innsats, både i institusjoner, for familier som trenger støtte og for aktiviteter i nærmiljøet. Det frivillige arbeidet må fortsatt organiseres gjennom ulike organisasjoner, eller av Frivilligsentraler som er offentlig finansiert.

Utformingen av nærmiljøet er avhengig av dem som bor og lever der, og det er viktig at kommuneplanleggerne tar i bruk kunnskap om sammenhengen mellom utvikling av gode sosiale miljøer og god arealplanlegging. Svært mange boligområder er i dag nesten lagt øde på dagtid, fordi barn er i barnehage, skole og SFO og foreldrene på jobb. Når kveldene kommer med familiesamvær og aktiviteter, blir tiden til kontakt med naboer, deres barn og eldre mennesker liten. Resultatet kan bli mangel på fellesskap og samhørighet.

K&F vil

- Være med på å skape sosiale nettverk, med fritidstilbud og kurs for barn og voksne.
- Være pådriver for at våre kvinne- og familiepolitiske saker ivaretas på kommunalt og fylkeskommunalt nivå.
- Skape forståelse for at nærmiljøene forringes uten engasjerte voksne med tid og overskudd i et vidt spekter av frivillige organisasjoner.

6. Beredskap

K&F mener at « beredskap er omsorg i praksis»

Beredskap er å være forberedt i dag på det som kan skje i morgen. Sett i et bredt perspektiv, må vi være forberedt på naturkatastrofer, brann, strømbrudd, akutt vannmangel, forskjellige ulykker, epidemier, arbeidsledighet, vold og terror.

Terrorangrepet 22. juli 2011, årlige ras og flommer, samt katastrofebrannene i januar 2014, viste oss med all tydelighet hvor sårbare vi som enkeltmennesker og nasjon er når katastrofen er et faktum.

For å sikre at vi har tilgang på mat, er det viktig at vi har en bærekraftig matvareproduksjon i Norge og ikke er alt for mye avhengig av import. Matjorden må ikke bygges ned. Det må opprettes lager av matkorn igjen.

Vårt moderne samfunn er basert på utstrakt bruk av elektronikk og datateknologi. Stabil tilførsel av strøm er en absolutt nødvendighet for at vi skal kunne fungere som samfunn og privat. Bortfall av kommunikasjonsmulighet via telefon og mobil er et stort problem under redningsarbeid. Det er derfor viktig at det finnes beredskapsplaner i alle deler av samfunnet for å få viktige funksjoner til å fungere til krafttilgangen er stabilisert igjen. Dette gjelder også de private husholdningene. Vi har alle et selvstendig ansvar for å ivareta sikkerheten for våre nærmeste og nærmiljøet.

Når krisesituasjoner oppstår ser vi en fantastisk innsatsvilje fra enkeltpersoner og lokalsamfunn til å bidra med kunnskap og hjelp. Frivillige gjør en stor innsats, og som samfunn er vi helt avhengig av denne innsatsen. De er et viktig ledd i den sivile beredskapen, og en del av landets totalforsvar. K&F er tilsluttet Kvinners Frivillige Beredskap (KFB)

K&F vil

- Påpeke betydningen av beredskap i hjemme og oppfordre alle til å ha et nødvendig lager av mat og drikke i tilfelle en krisesituasjon.
- Belyse viktigheten av fysisk og psykisk førstehjelp og sammen med KFB organisere kurs i emnet.
- Sammen med KFB informere om beredskap i alle landets kommuner.

K&F vil at

- Det opprettes lager av matkorn.
- Alle landets kommuner skal ha tilgang til nødkommunikasjon for bruk i krisesituasjoner.
- Kommuner som ikke har nødvendige beredskapsplaner klar, må få dette på plass snarest.
- Det må spesielt utarbeides, og øves på, beredskapsplaner for håndtering av barn som ikke kommer seg til og fra skole og barnehage ved katastrofer.

5. INTERNASJONALT ARBEID – i Norge og utlandet

K&F arbeider for å bedre kvinners levevilkår

I vårt internasjonale engasjement ligger en solidarisk holdning til de av verdens kvinner som sliter med fattigdom, sykdom og miljøproblemer, og som har begrensede muligheter til å få snudd utviklingen uten assistanse. Dette gjelder også kvinner som av ulike grunner er kommet til Norge, og som trenger hjelp til å få et fullverdig liv i fellesskap med norske kvinner og familier.

5.1 K&Fs internasjonale arbeid

Det er naturlig for oss å følge vårt engasjement opp internasjonalt. Via vårt internasjonale forbund; Associated Country Women of the World (ACWW) har vi direkte mulighet til å få saker sendt over til FNs organer.

Vårt internasjonale engasjement innebærer også at vi driver bistandsarbeid og har prosjekter ulike steder i verden. Vi mottar prosjektstøtte fra enkeltpersoner, medlemmer, lag og kretser.

I vårt prosjektarbeid legger vi vekt på at prosjektene skal bidra til å bedre kvinners og deres familiers situasjon. Det er vesentlig å gi kvinner muligheter til utdanning og yrkesskolering slik at de kan få seg lønnet arbeid. På denne måten hjelper vi ikke bare kvinnen, men også hennes familie, og det kommer hele lokalsamfunnet til gode.

For å bedre kvinners situasjon i verden er det viktig å gi kvinner muligheten til og styrke dem slik at de kan fremme sine egne saker. K&F ser det som viktig å kunne skolere kvinner i FN-konvensjonene, menneskerettigheter, demokratisk arbeid og bygging og utvikling av organisasjoner. I mange år har vi gjennom skolering av kvinner i Øst- og Sentral-Europa sett at dette nytter. Vi erfarer også at kontakt med andre kvinner i andre deler av verden, gir oss selv inspirasjon og økt kunnskap som kommer til nytte i vårt arbeid nasjonalt.

5.2. Internasjonalt arbeid i Norge – Våre nye landskvinner

Verden står ovenfor en flyktning- og migrasjonskatastrofe av uante dimensjoner. Mennesker er på flukt fra væpnede konflikter, forfølgelse, sult og sykdommer. De som kommer hit og får bli i Norge skal ut i lokalsamfunnet og integreres der. Som samfunnsborgere kan hver og en av oss bidra til å gjøre denne prosessen lettere for dem ved å se enkeltmennesket, invitere dem inn i nabokretsen og åpne for deltakelse i våre daglige aktiviteter.

I debatten rundt inkludering og integrering i vårt eget land, vil K&F fortsatt ha hovedfokus på kvinnene og deres mulighet til å bli integrert i sitt lokalsamfunn. Det er ofte de mindre og mer praktisk rettede tiltakene som har effekt, mer enn store arrangementer. Med møtesteder der mat, håndarbeid og andre kulturaktiviteter er utgangspunkt, vil deltakerne kunne bidra og dele fra hver sin kultur, og gjensidig tilegne seg kunnskap og kompetanse.

Åpne barnehager, der foreldre får tilbud om å komme til barnehagen når de måtte ønske, er også et godt møtested. Barna får leke og delta i sosialt samvær med andre barn, og foreldrene får anledning til sosial samling. Vi tror at utviklingen av slike naturlige møteplasser bidrar i integreringen.

Skal vi få til en vellykket integrering må vi sørge for god informasjon om norsk kultur og norske tradisjoner og bakgrunnen for disse. For optimal integrering vil det være viktig at barna får tilbud om gratis barnehage slik at de får den språktreningen de fortjener, for å kunne stille på lik linje med norske barn ved skolestart.

Videre må vi sikre god språkopplæring både for barn og voksne og gi støtte til å delta i det norske arbeidsmarkedet. Informasjon, støtte og tilskudd må også gis til arbeidsgivere som motivasjon for å øke andelen innvandrere i vårt arbeidsliv.

For samfunnsutviklingen framover er det særlig viktig at innvandrerkvinner får støtte til å komme inn i det norske samfunnet. Svært mange kan ikke godt nok norsk til å forstå offentlig dokumentasjon, eller gjøre seg forstått for eksempel hos lege. Mange kommer seg ikke ut i samfunnet pga språk eller kulturelle årsaker. Et bedre liv for dem vil også gi positive konsekvenser for familie og barn, og gjøre dem til en ressurs for samfunnet.

K&F vil:

- Oppfordre alle til å ta kontakt med innvandrere og ta dem med på forskjellige sosiale aktiviteter i lokalsamfunnet.
- Arbeide for integrering og mangfold i lokalsamfunnene ved å motivere våre lokallag til å lage aktiviteter som bidrar til naturlige møteplasser
- Støtte aktiviteter der barn og voksne kan bruke norsk språk i praktisk sammenheng
- Være pådrivere for etablering av flere åpne barnehager i kommunene
- Sikre at informasjon om kvinner og barns situasjon i andre deler av verden kommer frem gjennom møter og seminarer.

K&F vil at:

- Det må gis støtte til arbeidsgivere for å øke andelen innvandrere i arbeidslivet.
- Det må legges stor vekt på praktisk språkopplæring
- Innvandremiljøene må få informasjon om medisinske og strafferettslige konsekvenser ved kjønnslemlestelse/omskjæring.
- Helsevesenet må få økt kunnskap om kjønnslemlestelse
- Norske kvinner og menn av utenlandsk opprinnelse må ikke presses/tvinges inn i ekteskap. Det må gis informasjon om at det finnes mulighet for beskyttelse og tilbud om juridisk bistand dersom slike tvangssituasjoner oppstår.

5.3 Internasjonalt engasjement

Det er viktig at kvinner støtter hverandre i arbeidet for å bedre kvinners situasjon rundt i verden. Vedtak må følges opp gjennom handling og eventuell endring av adferd. Frivillige organisasjoner har, og må fortsatt, spille en viktig rolle som forslagsstillere og pådrivere som sikrer at vedtak medfører handling. Aktiv deltaking gir økt kunnskap som kan benyttes også nasjonalt.

Muligheten til inntekt og selvstendig økonomi har vært viktig for å skape likestilling i vårt land. Skal kvinner i andre deler av verden få samme utviklingen, må vi sørge for at kvinnene sikres muligheter til inntekt gjennom utdanning, både i teoretiske og mer yrkesrettede fag. Den enkelte kvinne må kunne velge dette selv ut fra sin situasjon.

Skal kvinner kunne fullføre utdanning er det viktig med trygghet og forutsigbarhet. De må kunne oppleve trygghet i skolesituasjonen og på veien til og fra skolen. I dag er det mange jenter som gis mulighet til utdanning, men som i ungdomstiden avslutter denne. Årsaken er ofte at de opplever situasjoner med fare for vold og overgrep.

Krig og konflikter skjer fortsatt flere steder i verden, kvinner og barn blir ofte brukt som et ledd i den strategiske kampen. I forbindelse med naturkatastrofer skjer det også at kvinner og barn utsettes for vold og overgrep i flyktningleirer.

Internasjonale vedtak skal beskytte kvinnene og barna, og må håndheves av det internasjonale storsamfunnet. Brudd på konvensjoner og internasjonale vedtak må føre til handling fra storsamfunnet og få konsekvenser for de nasjoner som bryter disse.

K&F vil:

- Styrke vårt internasjonale arbeid gjennom samarbeid via Nordens kvinneforbund og Associated Country Women of the World.
- Arbeide for at internasjonale vedtak som skal beskytte kvinner og barn i konflikt etterlevs (FNs resolusjon 1325 m.fl.).
- Oppfordre norske myndigheter til aktivt arbeid for at kvinner og barns beskyttes i katastrofer og konflikter.
- Arbeide for at norsk bistandspolitikk også omfatter matvaresikkerhet.
- Arbeide for at norsk bistandspolitikk i større grad har fokus på yrkesutdanning for kvinner.
- Oppfordre norske myndigheter til å arbeide for økt deltagelse av kvinner i alle ledd av fredsskapende prosesser.

5.4 Trafficking – menneskehandel

Menneskehandel, med barn, kvinner og menn, er et vanskelig og økende problem. Det er viktig å motarbeide menneskehandel gjennom norsk og internasjonalt regelverk og politisamarbeid.

K&F vil at:

- Det settes søkelys på problemet med menneskehandel.
- Særlig kvinner og barn må få beskyttelse og opphold i Norge, uansett bakgrunn og historie.
- Kvinner som vitner i saker mot bakmenn må få opphold i Norge.
- Kvinner som står fram i saker om menneskehandel må få opphold i Norge.

5.5 Barns klagerett

Norge har ratifisert FNs barnekonvensjon. I en tilleggsprotokoll gis barn en individuell rett til å levere klager til FNs barnekomite, når de har prøvd ut sin sak i det nasjonale rettssystemet. Klageordningen er viktigst for de gruppene av barn som oftest blir utsatt for menneskerettighetsbrudd, som barn med funksjonshemninger, minoriteter og urfolk. Regjeringen har fortsatt ikke ratifisert denne protokollen, trass i at Stortinget ønsker det.

K&F vil at:

Norge snarest må ratifisere FNs tilleggsprotokoll om barns klagerett.